

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 0 5 1 5 1 1 1 2

SPOMLADANSKI ROK

ZGODOVINA

== Izpitna pola 2 ==

Sreda, 8. junij 2005 / 90 minut

*Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

V tej izpitni poli je 25 nalog iz slovenske zgodovine. Odgovore vpisujte v za to predvideni prostor z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Pišite razločno in čitljivo. **Nejasni in nečitljivi odgovori ter odgovori, pisani z navadnim svinčnikom, se točkujejo z nič (0) točkami.**

Dobro preglejte ilustrativno gradivo, saj Vam bo pomagalo pri reševanju nalog. Skušajte odgovoriti na vsa vprašanja. Če Vam kakšna naloga povzroča težave, jo preskočite in prihranite za konec.

Ob nalogah je v oklepaju navedeno število točk. Za napačne odgovore ne dobite negativnih točk, točkovani pa so tudi delni odgovori. Pazite na zahteve pri posameznih vprašanjih, saj upoštevamo samo toliko elementov, kot jih je navedeno.

Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 1 prazno.

SLOVENCİ V PRVEM DESETLETJU PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

1. Med drugo svetovno vojno je bila poleg osvoboditve izpeljana tudi socialistična revolucija. Imenujte politično stranko, ki je po drugi svetovni vojni postala najmočnejša sila v državi. (1 točka)

2. Med 7. in 26. avgustom 1945 je bilo v Beogradu 3. zasedanje AVNOJ-a. Na njem so bili sprejeti številni zakoni. S katerim zakonom, sprejetim na 3. zasedanju AVNOJ-a, je oblast poskušala pridobiti naklonjenost takrat najštevilčnejšega kmečkega prebivalstva? Katero načelo (glede zemlje) je uveljavil ta zakon? (2 točki)

3. Po vojni je bil formalno obnovljen večstrankarski sistem. Svojo dejavnost je obnovilo sedem meščanskih strank, vendar so njihovo dejavnost ves čas načrtno ovirali, zato so te stranke bojkotirale prve povojne volitve v ustavodajno skupščino 11. novembra 1945. Kljub temu so imeli volivci možnost, da se poleg enotne liste LF odločijo za t. i. skrinjico brez liste. Volivci so se odločali tudi o politični ureditvi nove države. Med spodnjimi možnostmi obkrožite tisti dve, za kateri se je leta 1945 odločila večina volivcev.

Kandidati za ustavodajno skupščino:

- A enotna lista LF,
- B skrinjica brez liste.

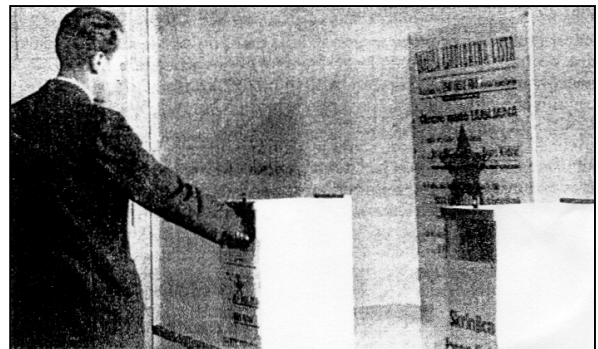
Oblika državne ureditve:

- C monarhija,
- D republika.

Katero ime so ljudje nadedli skrinjici brez liste?
Zakaj so volivci volili s kroglicami?

(4 točke)

Slika 1: Volilni skrinjici

(Vir: Dolenc, E., Gabrič, A., Rode, M., 1999: Zgodovina za osmi razred, str. 131. DZS. Ljubljana)

4. Pred in med volitvami je bilo storjenih veliko nepravilnosti. Skrbno preberite pisni vir in iz njega izpišite tri nepravilnosti, ki so jih člani Ozne načrtno izvajali. Ob vsaki nepravilnosti pojasnite, kakšen učinek je imela na volivce oziroma na volilni izid.

(3 točke)

»Pooblaščenca Ozne smo dan pred volitvami dobili razpored, za katera volišča v posameznih okrajih odgovarjamo ...Istočasno pa smo dobili direktivo, da na volitvah moramo zmagati ... Pri tem naj se poslužujemo kakršnegakoli »nedokazljivega« vplivanja na volivce ... Sam sem na problematičnih voliščih pretrgal tekstilni trak v črni skrinjici in tako povzročil, da so bile volitve v to skrinjico »slišne« ... Tudi po teži skrinjic smo lahko dognali, ali je v črni skrinjici preveč kroglic, tako da smo jih lahko »pretočili« v skrinjico Ljudske fronte. Še prej pa smo s kakršno koli pretvezo odstranili nezanesljive člane volilne komisije z volišča.«

(Vir: Jernejčič, R. A., 2000: Zgodovina na maturi, str. 86. DZS. Ljubljana)

5. Pogoj za demokratično delovanje neke države je gotovo neodvisnost sodišč. Po vojni so po vsej državi potekali sodni procesi proti političnim, vojnim in drugim nasprotnikom. Iz vira odgovorite na naslednji vprašanji:
Ali so sodišča v tistem času lahko delovala neodvisno?
Čigavim navodilom so sledili sodniki?

(2 točki)

»Zavedajoč se, da so ugotovitve IV. plenuma CK KPJ in iz teh ugotovitev izvirajoče naloge za nadaljnjo krepitev in utrditev pravosodja odločilnega pomena za naše sodstvo, si hočemo predvsem te sklepe tako osvojiti, da nam bo ravnanje po njih prešlo v meso in kri ... Ker vem, da naši razredni nasprotniki še niso položili orožja, nasprotno, da se njihovo protirevolucionarno delovanje kaže v vedno novih oblikah, ... bomo proti vsem tem vodili neizprosno borbo ... Skrbno bomo preučili govore naših voditeljev tovariša Tita, Kidriča, Todoroviča in drugih, ki jih smatramo za direktive ... Zavedajoč se, da je takšnim nalogam kos le politično zrel in trden sodnik, se bomo stalno idejno izobraževali in držali ...«

(Vir: Jernejčič, R. A., 2000: Zgodovina na maturi, str. 86. DZS. Ljubljana)

6. Največkrat pa je obračunavanje potekalo izvensodno. Imenujte pripadnike slovenskih enot, ki so nastale po kapitulacije Italije in so sodelovale z nemško vojsko v boju zoper partizansko gibanje. Kakšna je bila usoda večine izmed njih?

(2 točki)

7. Temen madež povojnih sodnih procesov so tudi t. i. dachauski procesi. Komu so na teh procesih sodili in česa so bili obtoženi?

(2 točki)

8. Imenujte najmočnejšo opozicijsko silo v Sloveniji po 2. svetovni vojni in navedite vsaj tri ukrepe, s katerimi je povojna oblast poskušala omejiti njeno moč in vpliv.

(3 točke)

Slika 2: Romarska cerkev

(Vir: Enciklopedija Slovenije 10: Pt-Savn., str. 285. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1990)

9. Opozicija pa se je oblikovala tudi znotraj OF. Njen vidni predstavnik je bil krščanski socialist Edvard Kocbek. Iz dela govora, ki ga je imel v CK KPS 4. oktobra 1946, razberite obliko političnega sistema, ki ga je uveljavljala KPJ. Kakšne so bile posledice teh kritik za Kocbekovo nadaljnje politično delovanje?

(2 točki)

Iz govora E. Kocbeka v CK KPS 4. oktobra 1946

»Komunistična stranka ima v rokah vso državno oblast, zakonodajno in izvršilno, ima odločujoč vpliv na sodišča, vojsko, v njenih rokah je tajna politična policija, ona vodi oficijelno politično organizacijo, postavlja sekretarje vseh OF odborov, ki dejansko odločajo v vseh krajih, okrajih in okrožjih. Partija ima v rokah vse množične organizacije, tako OF, AFŽ in ZMS. V rokah ima ves tisk, kar ga je. Uravnava sindikate, fizkulturo. S posebno vneto se posveča šolstvu in vzgoji. Partiji obvladujejo vse ključne gospodarske postojanke, ki so prešle v državno last. Izven partije ne obstoja niti ena samostojna in od nje neodvisna organizacija.«

(Vir: Repe, B., 1995: Naša doba, str. 297. DZS. Ljubljana)

10. Po kateri državi se je nova jugoslovanska oblast zgledovala pri oblikovanju političnega, pa tudi ekonomskega sistema v državi do začetka petdesetih let?

Kako imenujemo tak tip socializma?

Kakšna je bila vloga države v njem?

(3 točke)

11. Pomembnejši ukrep povojne oblasti je bila izvedba nacionalizacije, ki je bila izpeljana v več delih. V levem stolpcu so navedena leta nacionalizacije, v desnem pa nekateri objekti nacionalizacije. Povežite leto nacionalizacije z objekti, ki so bili v tem letu nacionalizirani, tako da na prazne črte desnega stolpca vpišete ustrezno črko iz levega stolpca.

(3 točke)

A	1946	_____	zasebne hiše, stanovanja, poslovni prostori, ki presegajo maksimum, gradbene parcele
B	1948	_____	večja podjetja splošnega državnega in republiškega pomena
C	1958	_____	manjša podjetja, kulturne, prometne in zdravstvene ustanove

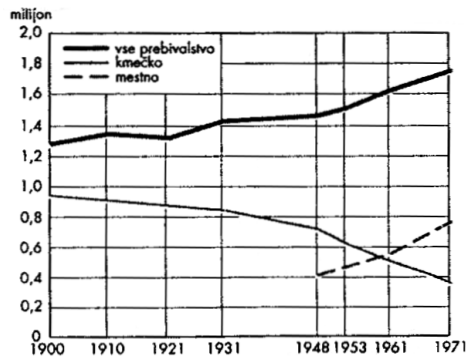
12. Agrarna reforma je temeljito spremenila lastništvo nad zemljo. Navedite tri skupine ljudi oziroma institucije, ki jim je bila zemlja v celoti ali večinsko odvzeta.

(2 točki)

13. Z agrarno reformo naj bi se življenjske razmere kmečkega prebivalstva izboljšale. Iz grafa 1 razberite, kaj je značilno za demografsko podobo slovenskega podeželja po letu 1948. Kako je agrarna reforma vplivala na ta proces?

(2 točki)

Graf 1: Delež kmečkega prebivalstva ob popisih prebivalstva

(Vir: Dolenc, E., Gabrič, A., Rode, M., 1999: Zgodovina za osmi razred, str. 133. DZS. Ljubljana)

14. Razdrobljenost kmetij je povzročila pomanjkljivo oskrbo z osnovnimi kmetijskimi pridelki, zlasti nekmečkega prebivalstva. S katerim ukrepom je poskušala država rešiti omenjeni problem?

(1 točka)

Slika 3: Tabela s podatki o 100-odstotni oddaji pridelkov

1) Štefan Valentin (branje)	100%
2) Srečo Kmetelj (branje)	100%
3) Mihalj Jančač (branje)	100%
4) Zdenek Travnik (branje)	100%
5) Alojz Travnik (branje)	100%
6) Tomo Travnik (branje)	100%
7) Braco Travnik (branje)	100%
8) Pavle Travnik (branje)	100%

(Vir: Slovenska kronika 20. st. 1941–1995, str. 151. Nova revija. Ljubljana, 1996)

15. Povežite pojme v desnem stolpcu z njihovo razlago v levem tako, da vpišete črko ustreznega opisa v levem stolpcu na prazno črto pred pojmom v desnem stolpcu.

(3 točke)

A	naseljevanje nenaseljene zemlje v domači državi	_____	UNRRA
B	proces združevanja dela zemljišč in sredstev posameznih kmetov v organizirano skupno dejavnost	_____	PODRŽAVLJANJE
C	prenos gospodarskih objektov iz zasebne v državno last	_____	URBANIZACIJA
D	Uprava ZN za pomoč in obnovo med 2. svetovno vojno opustošenim državam	_____	KOLEKTIVIZACIJA
E	proces širjenja mestnega načina življenja	_____	INDUSTRIALIZACIJA
F	nastanek in razvoj industrijske proizvodnje v neki deželi (državi)	_____	KOLONIZACIJA

16. Vojni čas je v državi naredil veliko gospodarsko škodo. Številna podjetja, infrastruktura, bivališča ... so bili porušeni.

Obkrožite črki pred tistima dvema panogama, ki jima je nova oblast dala prednost pri obnovi:

(1 točka)

- A stanovanjska gradnja,
- B terciarna dejavnost,
- C težka industrija,
- D elektrifikacija.

17. Po slikah 4 in 5 opišite dva načina, s katerima je želela povojna oblast čim hitreje izpeljati obnovo gospodarstva.

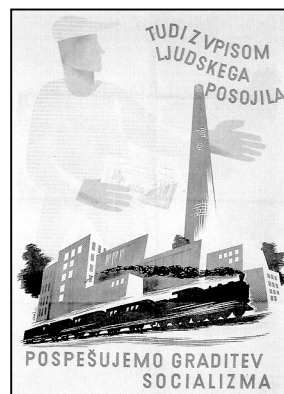
(2 točki)

Slika 4: *Mi gradimo socializem, socializem gradi nas*

(Vir: Dolenc, E., Gabrič, A., Rode, M., 1999: Zgodovina za osmi razred, str. 133. DZS. Ljubljana)

Slika 5: *Dinar na dinar palača*

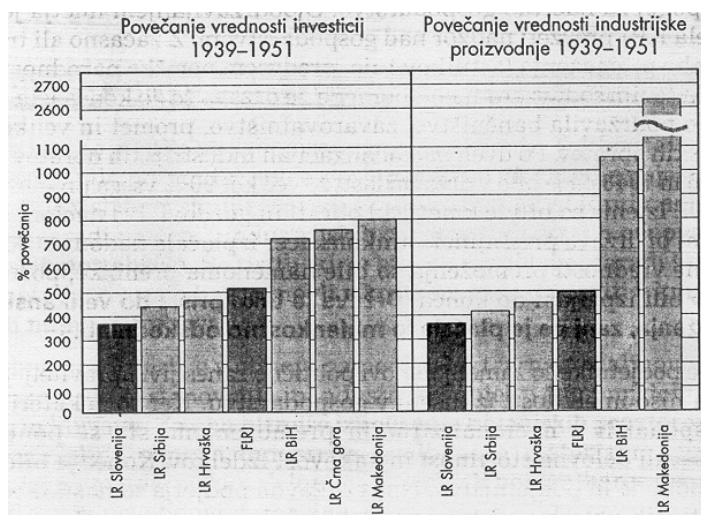

(Vir: Slovenska kronika 20. st. 1941–1995, str. 134. Nova revija. Ljubljana, 1996)

18. Na Slovenijo so večkrat letele ostre kritike zveznih, pa tudi posameznih republiških funkcionarjev, češ da ima od industrializacije in novih naložb največ koristi. Skrbno preglejte graf 2 in ugotovite, ali so bile obtožbe upravičene. Katera republika je dobila največ pomoči? Zakaj je zvezna vlada vodila tako politiko razdeljevanja pomoči?

(3 točke)

Graf 2: Povečanje vrednosti naložb in industrijske proizvodnje v letih 1939–1951

(Vir: Dolenc, E., Gabrič, A., Rode, M., 1999: Zgodovina za osmi razred, str. 134. DZS. Ljubljana)

19. Zaradi splošnega pomanjkanja dobrin in storitev se je življenjski standard večine prebivalstva po vojni znižal.

Česa vse je primanjkovalo (navedite dve vrsti blaga)?

S kakšnim ukrepom je poskušala država racionalizirati porabo osnovnih živil in industrijskega blaga za široko porabo?

(2 točki)

Slika 6: Racionalizirana preskrba

KNP 1306												
401 Septemb.	404 Septemb.	407 Septemb.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	
402 Septemb.	405 Septemb.	408 Septemb.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	
413 Septemb.	406 Septemb.	409 Septemb.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	10 g Maloče Sept.	
410 Nav-sept Sindkor	LJUDSKA REPUBLIKA SLOVENIJA Ministrstvo za trgovino in preskrbo						L September		413 Nav-sept	417 Nav-sept		
411 Nav-sept	Živilska nakaznica Nav-I Lastnik: <i>Milol Franc</i>						Za obnovo je lica mesa rafinirane sila Cena 1 Dln		414 Nav-sept	418 Nav-sept		
412 Nav-sept Milo	Bivališče:								415 Nav-sept	419 Nav-sept		
421 Nav. IX.	422 Nav. IX.	423 Nav. IX.	424 Nav. IX.			425 Nav. IX.	426 Nav. IX.	427 Nav. IX.	428 Nav. IX.			
26. 9.	27. 9.	28. 9.	29. 9.	30. 9.	30. 9.	29. 9.	28. 9.	27. 9.	26. 9.			
Nav-a	Nav-a	Nav-a	Nav-a	Nav-a	b-Nav	b-Nav	b-Nav	b-Nav	b-Nav			
21. 9.	22. 9.	23. 9.	24. 9.	25. 9.	25. 9.	24. 9.	23. 9.	22. 9.	21. 9.			
Nav-a	Nav-a	Nav-a	Nav-a	Nav-a	b-Nav	b-Nav	b-Nav	b-Nav	b-Nav			
16. 9.	17. 9.	18. 9.	19. 9.	20. 9.	20. 9.	19. 9.	18. 9.	17. 9.	16. 9.			
Nav-a	Nav-a	Nav-a	Nav-a	Nav-a	b-Nav	b-Nav	b-Nav	b-Nav	b-Nav			
11. 9.	12. 9.	13. 9.	14. 9.	15. 9.	15. 9.	14. 9.	13. 9.	12. 9.	11. 9.			
Nav-a	Nav-a	Nav-a	Nav-a	Nav-a	b-Nav	b-Nav	b-Nav	b-Nav	b-Nav			
6. 9.	7. 9.	8. 9.	9. 9.	10. 9.	10. 9.	9. 9.	8. 9.	7. 9.	6. 9.			
Nav-a	Nav-a	Nav-a	Nav-a	Nav-a	b-Nav	b-Nav	b-Nav	b-Nav	b-Nav			
1. 9.	2. 9.	3. 9.	4. 9.	5. 9.	5. 9.	4. 9.	3. 9.	2. 9.	1. 9.			
Nav-a	Nav-a	Nav-a	Nav-a	Nav-a	b-Nav	b-Nav	b-Nav	b-Nav	b-Nav			

(Vir: Slovenska kronika 20. st. 1941–1995, str. 106. Nova revija. Ljubljana, 1996)

20. S katerimi državami je nova jugoslovanska oblast takoj po vojni navezovala tesne stike? Na katerih področjih je potekalo to sodelovanje?

(2 točki)

21. Zglednega sodelovanja je bilo kmalu po vojni konec. Imenujte spor, s katerim se je končalo to sodelovanje. Od kdaj do kdaj je trajal? Zakaj je prišlo do omenjenega spora?

(3 točke)

Slika 7: Stalin na smetišče!

(Vir: Slovenska kronika 20. st. 1941–1995, str. 174. Nova revija. Ljubljana, 1996)

22. Spor s Sovjetsko zvezo in njenimi satelitskimi zaveznicami se je kazal v spremenjeni notranji in tudi zunanji politiki Jugoslavije. Kakšen tip socializma je začela uvajati Jugoslavija po omenjenem sporu? Kateremu gibanju se je priključila Jugoslavija in bila njegova pobudnica?

(2 točki)

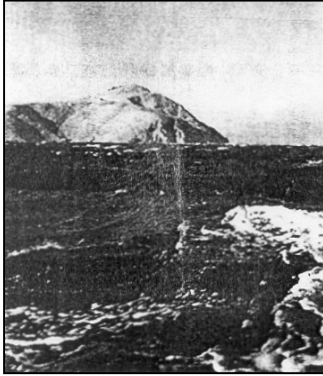
23. Žrtve omenjenega spora so bili tudi dejanski, večinoma pa namišljeni simpatizerji Stalinove politike.

Kakšno ime se je uveljavilo za te ljudi?

Kakšna je bila njihova usoda?

(2 točki)

Slika 8: Otok »prevzgoje«

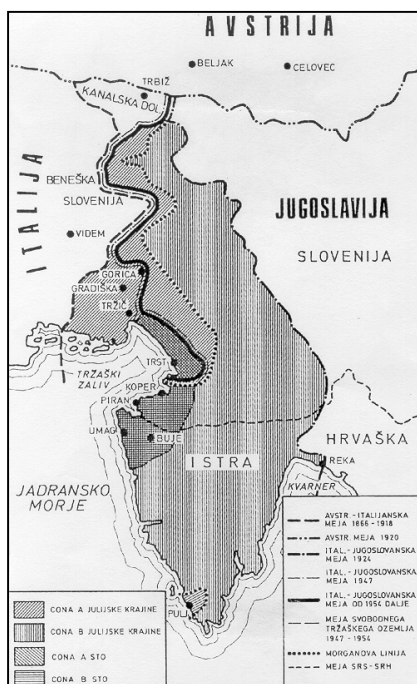
(Vir: Rahotina, I., 1998: Zgodovina 4.
Delovni zvezek, str. 59. DZS. Ljubljana)

24. Po vojni je imela nova Jugoslavija nerešeni dve mejni vprašanji, na severu z Avstrijo in na zahodu z Italijo.

Pomagajte si s karto 1 in v krajšem razmišljanju opišite način reševanja sporne zahodne meje. Pri tem upoštevajte naslednje elemente: vzrok za spor med Jugoslavijo in zahodnimi zaveznicami glede te meje; upravljanje Julijske krajine do mirovne konference; rešitev spornega vprašanja (Julijske krajine) na mirovni konferenci; vzrok za nastanek STO in njegova uprava; končna rešitev vprašanja STO.

(5 točk)

Karta 1: Reševanje zahodne meje

(Vir: Jernejčič, R. A., 2000: Zgodovina na maturi, str. 94. DZS. Ljubljana)

25. Zunaj Slovenije so ostali tudi koroški Slovenci. S 7. členom Avstrijske državne pogodbe, ki jo je Avstrija sklenila z zavezniki 1955. leta, se je naša severna sosedka zavezala, da bo ščitila interese manjšin, ki so ostale znotraj njene državne meje.
Preberite točke 7. člena in odgovorite, kateri manjšini ščiti omenjeni člen.
Kaj določa glede uporabe slovenskega jezika?
Ali se 7. člen izvaja v celoti?

(3 točke)

7. člen Avstrijske državne pogodbe

- »1. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem uživajo iste pravice pod enakimi pogoji kakor vsi drugi avstrijski državljani, v številni pravico do svojih lastnih organizacij, zborovanj in tiska v svojem lastnem jeziku.
2. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem imajo pravico do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvaškem jeziku in do sorazmernega števila lastnih srednjih šol; v tej zvezi bodo šolski učni načrti pregledani in bo ustanovljen oddelek šolske nadzorne oblasti za slovenske in hrvaške šole.
3. V upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiščanske in Štajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom je slovenski ali hrvaški jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu. V takih okrajih bodo označbe in napisi topografskega značaja prav tako v slovenščini ali hrvaščini kakor v nemščini.
4. Avstrijski državljani slovenske in hrvaške manjšine na Koroškem, Gradiščanskem in Štajerskem so udeleženi v kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah v teh pokrajinah pod enakimi pogoji kakor drugi avstrijski državljani.
5. Dejavnost organizacij, ki merijo na to, da odvzamejo hrvaškemu ali slovenskemu prebivalstvu njegov značaj in pravice kot manjšine, se mora prepovedati.

(Ernest Petrič, Mednarodnopravno varstvo narodnih manjšin, Maribor 1977, str. 404.)«

(Vir: Kern, A. N., Nečak, D., Repe, B., 1997: Naše stoletje, str. 199. Modrijan. Ljubljana)

PRAZNA STRAN